

Εχει πολιτική δυναμική η αλλαγή προσέσιας των κομμάτων;

Τι δείχνει η ελληνική ιστορική εμπειρία από τις διαδοχές των αρχηγών που συντελέστηκαν το 1996, το 1997 και το 2004

Ανάλυση του ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΗ

Η αλλαγή προσέσιας που συντελέσθηκε κατά τη δεκαετία του '90 στο ΠΑΣΟΚ (1996) και στη Ν.Δ. (1997) αποτέλεσε διαδικασία ωρίμαστης και σταθεροποίησης των κομματικών μηχανισμών και του ελληνικού δικομματικού συστήματος. Αυτή η διπλή ιστορική εμπειρία, που διαφέρει σημαντικά από την περίπτωση της διαδοχής του Κ. Σημίτη, από τον Γ. Παπανδρέου το 2004, αποδεικνύει ότι η συντεταγμένη και κοινωνικά αιτιολογημένη αλλαγή προσέσιας ενός κόμματος διακυβέρνησης δημιουργεί -κατά κανόνα- πολιτική δυναμική. Η θετική επίδραση της διαδοχής προσέσιας 1-σύνει, γενικότερα, και για άλλους θεσμούς, π.χ. την Εκλογία. Ωστόσο, το εύρος αυτής της δυναμικής, ή π. μορφή που λαμβάνει δεν είναι -αυτονόμητα- ποτέ η ίδια. Επιπλέον, π. αλλαγή, ως πολιτικό γεγονός, δημιουργεί δυναμική, ανεξάρτητη από την επίδραση που μπορεί να έχει, ή να μην έχει, το «πρόσωπο» (η προσωπικότητα) του πολιτικού αρχηγού. Οι παράλληλες διαδοχές της δεκαετίας του '90 άσκησαν, άμεσα, ή έμμεσα, ευεργετική επίδραση στην εικόνα των δύο κομμάτων διακυβέρνησης. Αυτό συνέβη ενδεχομένως, διότι η δυσαρέσκεια από το ΠΑΣΟΚ και η πολιτική μεταστροφή πιέζει της Ν.Δ., το 2004, δεν οφείλετο πρωτίστως στην εικόνα της προσέσιας του. Η εικόνα του Κ. Σημίτη δεν παρουσιάζει την εκτεταμένη φθορά του προκατόχου του, Α. Παπανδρέου, ή την αντίστοιχη του Μ. Εβρέτ, στην περίπτωση της Ν.Δ. Παρά τη σχετική αποδυνάμωση που είχε υποστεί την τριετία 2001-2004, παρέμενε σχετικά ισχυρή και με βάση τις δημοσκοπήσεις της εποχής, ο Κ. Σημίτης εμφανίζεται τουλάχιστον ισοδύναμος (ακριβέστερα, κατά τις ισχυρότερες) από τον ανθυποψήφιο του, Κ. Καραμανλή. Αυτό άλλωστε αποτέλεσε τότε και το βασικό επικείμενο του κυβερνητικού επιπλεόντος και τη θεωρήθηκε (εσφαλμένα) το ισχυρότερο ή ακόμη και αφ' εαυτό επαρκές πλεονέκτημα για μία νέα εκλογική νίκη.

Ποιοις επιρεάζει

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, η αλλαγή ή η ανανέωση της προσέσιας ενός κόμματος είναι αρκετά πιθανό να επηρεάσει θετικά την πρόθεση ψήφου σε αυτό. Δεν είναι, όμως, καθόλου βέβαιο, ότι συνιστά από μόνη της ικανή συνθήκη να μεταβάλει αποφασιστικά έναν εξαιρετικά δυσμενή εκλογικό και πολιτικό συστηματισμό δυνάμεων,

σε αυτά, προσθέτοντας, στην περίπτωση του ΠΑΣΟΚ πέντε, και στην περίπτωση της Ν.Δ. έξι εκατοστιαίες μονάδες (πίνακες 3&2). Εύλογα, όσο μεγαλύτερη είναι η διαφορά εικόνας προκατόχου/διαδόχου τόσο μεγαλύτερη δυναμική δημιουργείται από τη διαδοχή, λόγω των αυξημένων προσδοκιών που παράγει. Αυτό ισχύει και το 1996 και το 1997, καθότι ο προκατόχος των Κ. Σημίτη και Κ. Καραμανλή είχαν βρεθεί σε εξαιρετικά καμπλά επίπεδα αξιολόγησης από την κοινή γνώμη.

Η διαδοχή Παπανδρέου

Αντίθετα με το 1996 και το 1997, η δυναμική της διαδοχής του 2004, υπήρξε αρκετά ποιο περιορισμένη. Η μεταβολή υπέρ του ΠΑΣΟΚ στην πρόθεση ψήφου δεν υπέρβη +3% (πίνακας 3).

Η προσέσια που θα προκύψει στις 11 Νοεμβρίου θα κριθεί από το αν καταφέρει να ανακόψει την φθινουσα πορεία αποδυνάμωσης της εκλογικής-κοινωνικής του επιρροής.

Όπως π.χ. είναι ο σημερινός για το ΠΑΣΟΚ. Είναι γνωστό, ότι η ψήφος των πολιτών στις εκλογές καθορίζεται από μια σειρά προσδιοριστικών παραγόντων. Οπως, μάλιστα, δείχνει και τις σύγχρονη εκλογική έρευνα, λόγω της αποδύναμωσης των κομματικών ταυτοτήτων και της ρευστότητας των ψήφου που ενισχύεται, ο αριθμός των παραγόντων που διαμορφώνουν ένα εκλογικό αποτέλεσμα, τείνει διαχρονικά να αυξάνεται.

Η αλλαγή του προσώπου του πολιτικού αρχηγού ενδέχεται να ενισχύσει την εικόνα της προσέσιας (leadership). Στη διαδοχή του 2004 στο ΠΑΣΟΚ και σε σύγκριση με τον Κ. Σημίτη, ο Γ. Παπανδρέου κατέγραφε από την αντίστοιχη του 1996 και 1997. Από τη σύγκριση στην Σημίτη-Παπανδρέου, δεν είχαν προκύψει προσδοκίες, αντίστοιχα τάχης με εκείνες του 1996 ή του 1997. Αυτό συνέβη,

ενδεχομένως, διότι η δυσαρέσκεια από το ΠΑΣΟΚ και η πολιτική μεταστροφή πιέζει της Ν.Δ., το 2004, δεν οφείλετο πρωτίστως στην εικόνα της προσέσιας του. Η εικόνα του Κ. Σημίτη δεν παρουσιάζει την εκτεταμένη φθορά του προκατόχου του, Α. Παπανδρέου, ή την αντίστοιχη του Μ. Εβρέτ, στην περίπτωση της Ν.Δ. Παρά τη σχετική αποδυνάμωση που είχε υποστεί την τριετία 2001-2004, παρέμενε σχετικά ισχυρή και με βάση τις δημοσκοπήσεις της εποχής, ο Κ. Σημίτης εμφανίζεται τουλάχιστον ισοδύναμος (ακριβέστερα, κατά τις ισχυρότερες) από τον ανθυποψήφιο του, Κ. Καραμανλή. Αυτό άλλωστε αποτέλεσε τότε και το βασικό επικείμενο του κυβερνητικού επιπλεόντος και τη θεωρήθηκε (εσφαλμένα)

προσδοκίες από την ανανέωση της προσέσιας ενός κόμματος, ιδίως μετά από μια εκλογική ήττα. 2) Ενδέχεται να βελτιώνει, ως ένα βαθμό, την εικόνα ενός κόμματος, εάν αυτή έχει καταστεί αδύναμη (εικόνα κρίσης, κουρασμένης προσέσιας, εξάρτησης από οικονομική συμφέροντα κ.λπ.). 3) Κυρίως, όμως, μπορεί να ενισχύσει/ενεργοποιήσει την κομματική και παραταξιακή ταύτιση, όπως π.χ. συνέβη το 2004, μέσω της ιστορικής συμβολικής βαρύτητας που άσκησε το όνομα Παπανδρέου, αυξάνοντας, την τότε ιδιαίτερα καμπλά συστημάτων.

Παραμένει ωστόσο, το ερώτημα τι συμβαί-

Επίδραση της διαδοχής στο ΠΑΣΟΚ, 1996-2004 και στη Ν.Δ., 1997

1. Διαδοχή Α: Παπανδρέου - Ιανουάριος 1996		
ΠΑΣΟΚ Ημερομηνία	Δημοτικόποτα πολιτικών αρχηγών (Ποσοστό θετικών κρίσεων %)	Πρόθεση ψήφου ΠΑΣΟΚ (%)
Οκτώβριος 1995 (B) Ιανουάριος 1996 (a)	A. Παπανδρέου 32 Κ. Σημίτη 85 Μεταβολή 53	24 29 5

2. Διαδοχή Μ: Εβρέτ - Μάρτιος 1997		
ΠΑΣΟΚ Ημερομηνία	Δημοτικόποτα πολιτικών αρχηγών (Ποσοστό θετικών κρίσεων %)	Πρόθεση ψήφου Ν.Δ. (%)
Μάρτιος 1997 (a) Μάιος 1997 (a)	M. Εβρέτ 23 K. Καραμανλή 57 Μεταβολή 34	24 30 6

3. Διαδοχή Λ: Σημίτη - Ιανουάριος 2004

ΠΑΣΟΚ Ημερομηνία	Δημοτικόποτα πολιτικών αρχηγών (Ποσοστό θετικών κρίσεων %)	Πρωθυπουργική Ικανότητα (από νωντες σε Κ. Καραμανλή) ποσοστό %
Δεκέμβριος 2003 (a) Ιανουάριος 2004 (a)	K. Σημίτη 44 Γ. Παπανδρέου 62 Μεταβολή 18	31 34 3
		40 43 3

νει με τους υπόλοιπους προσδιοριστικούς παράγοντες που αναφέρθηκαν και οι οποίοι, επίσης, καθορίζουν την εκλογική επιρροή ενός κόμματος. Η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι η αλλαγή προσέσιας δεν είναι «πανάκεια». Το 2004, δεν εξισορρόπησε, ούτε εξάλειψε την κοινωνική δυσαρέσκεια από τη διακυβέρνηση ή την οικονομική ανασφάλεια που συστερέθηκε κατά την τετραετία της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (2000-2004). Δεν μπορείσε να ικανοποιήσει ή να ανατρέψει την ατζέντα των κοινωνικών προτεραιοτήτων. Τελικά, το 2004 η αντικατάσταση του Κ. Σημίτη, παρά την αμέριστη συμπαράσταση των Μέσων Ενημέρωσης δεν έχασφαλίσει στο ΠΑΣΟΚ την πολυπόθητη εκλογική νίκη, όπως είχε συμβεί το 1996. Η πραγματική επιρροή της πολιτικής επικοινωνίας, άλλα και των Μέσων Ενημέρωσης αποδείχθηκε περιορισμένη και οι σύγχρονες προεκλογικές εκστρατείες, με βασικό στόχο την επιβολή και τον έλεγχο της ατζέντας, μέσω ενός αυτοπροϋποτάκτη προσώπου που θα διατηρήσει την θετική προσέσια του Κ. Σημίτη, που παρέμενε στην πολιτική του παρέα της διακυβέρνησης.

Σημερά, το ζάπτημα της προσέσιας στο ΠΑΣΟΚ θίγεται, υπό πολύ διαφορετικούς όρους. Το ΠΑΣΟΚ αποτελεί σήμερα τον «αδύνατο κρίκο» του δικαιοματισμού. Στην ίδια θέση θα βρισκόταν και η Ν.Δ., έσαν έχανε τις εκλογές του 2004. Εκοντάς απολέγει την εξουσία για δεύτερη φορά, ακολουθείται και την προσέσια της Εποχής της Επικοινωνίας, την οποία παραμένει μόνον το κέλυφος. Η προσέσια που θα προκύψει στις 11 Νοεμβρίου, θα κριθεί από τον αν καταφέρει να ανακόψει αυτήν την ιστορική εξέλιξη και μάλιστα, υπό πολύ δύσμενότερο συσχετισμό, από εκείνο υπό τον οποίο το επικείμενο ο Γ. Σημίτης, στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας.

yamavris@publicissue.gr
www.electionwatch.gr